

4. Жаліло Я.А. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / Я. Жаліло, Я. Базиліук // Нац. ін.-т стратегічних досліджень. – К. : Знання України, 2005. – 387 с.
5. Кваша С.М. Конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на світовому аграрному ринку / С. М. Кваша, Н. Є. Голомша // Економіка АПК. – 2006. – № 5. – С. 99-104.
6. Конкурентоспроможність регіонів України (методологія і практика) / [Чернюк Л. Г., Клиновий Д. В., Швець П. А., Троян В. Л., Петровська І. О., Ярош О. М.]; за наук. ред. засл. діяча науки і техніки України, д.е.н., проф. Чернюк Л. Г. – К. : РВПС України НАН України, 2010. – 108 с.
7. Сіренко Н.М. Управління стратегією інноваційного розвитку аграрного сектора економіки України : монографія / Н.М.Сіренко. – Миколаїв, 2010. – 416 с.
8. Сільське господарство України. Статистичний збірник / за ред. Ю.М. Остапчука. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 384 с.

УДК 339.9

**Овсянюк-Бердадіна О.Ф.,
к.е.н., доцент
Тернопільський національний економічний університет**

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Багатовекторність прояву сучасних тенденцій суспільного розвитку обумовлюють необхідність врахування соціальної компоненти його подальшої трансформації. Соціальна компонента є базовою складовою концепції сталого розвитку, яка, в свою чергу, визнана ключовою ідеологією ХХІ століття.

Таким чином, необхідність встановлення балансу між задоволенням поточних суспільних потреб із автоматичним охопленням суспільними благами усіх інституційних одиниць економічної системи та захистом раціональних суспільних інтересів у майбутньому є об'єктивно необхідною передумовою для ґрунтовних наукових досліджень соціальної відповідальності в системі економічних відносин, які значною мірою визначають можливості життєздатного розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Починаючи з 80 рр. ХХ ст., проблеми імплементації соціальної складової в концепцію сталого розвитку є на порядку денному практично усіх міжнародних фондів, більшість рішень яких реалізуються в площині збалансування інтересів суспільних груп. Науковим підґрунтям до окреслення подальших стратегічних та тактичних заходів до реалізації концепції сталого розвитку є праці Д. Геймана, які дали поштовх до подальших досліджень в аспекті узгодження екологічних, економічних та соціальних аспектів суспільного стану.

Останні публікації ряду вітчизняних авторів, зокрема, Д. Баяри [1], О. Грішнєвої [2], А. Колота [3], Н. Супрун [5], О. Петрове [4] засвідчують значний прорив українських науковців в пошуку інструментів взаємоузгодження суспільних інтересів у різних секторах і сферах економічного розвитку. Однак на сьогодні як на теоретичному, так і емпіричному рівнях існує потреба забезпечення цілісності збалансування інтересів усіх суспільних груп з метою побудови парадигми сталого розвитку для вітчизняного суспільства як в епістемічному, так і соціальному аспектах.

Постановка завдання. Метою даної публікації є наукове обґрунтування необхідності реалізації соціальної відповідальності в системі економічних відносин як базового елемента усіх складових концепції сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У червні 2012 р. ООН була проведена конференція щодо стійкого розвитку РІО+20, де були визначені його інституційні межі [9]. При цьому найвагомішим та потенційно найдієвішим інструментом реалізації сталого розвитку суспільства визначена соціальна відповідальність, яка повинна реалізовуватися на всіх рівнях та в усіх секторах економічної системи. Соціальна відповідальність бізнесу є концепцією діяльності господарюючих суб'єктів, що дозволяє поєднувати соціальні та екологічні аспекти і враховувати їх у процесі добровільної взаємодії з зовнішнім та внутрішнім середовищем своєї діяльності. Передумовами до розширення розуміння соціальної відповідальності стали ряд сучасних тенденцій суспільного розвитку:

- збільшення кризових точок „провалів” ринку;
- глобалізація, яка зумовила потребу застосування універсальних економічних „правил гри”;

– ефект запозичення, суть якого полягає у бажанні суспільних груп однієї країни отримувати рівень соціального захисту, що існує у країні з максимальним його рівнем.

При цьому сила ефекту запозичення максимізується постійним зростанням соціальних потреб та диференціацією доходів та, як наслідок, якості життя різних суспільних груп. Це зумовлює необхідність створення і використання єдиного уніфікованого документу, який би використовувався на міжнародному рівні та базувався на єдиних критеріях та підходах до реалізації соціальної відповідальності в усіх країнах світу, незалежно від рівня їх економічного розвитку та використання національної економічної та соціальної політик. У цьому аспект зазначимо, що існуючий Глобальний договір ООН, що об'єднує 10 принципів діяльності організацій стосовно прав людини, охорони праці, екологічних аспектів діяльності має лише рекомендаційний характер та на сьогодні не може виступати дієвим регулятором взаємоузгодження інтересів різних суспільних груп в напрямку дотримання концепції сталого розвитку.

Розширення інституційних меж стійкого розвитку зумовлює розширення змістового та функціонального наповнення соціально відповідальної поведінки різних інституційних одиниць економічної системи. Така зміна зумовлена і необхідністю консолідації зусиль усіх інституційних одиниць економічної системи на засадах транспарентності їх соціальної поведінки з метою забезпечення сталого розвитку суспільства.

У цьому ж аспекті варто зазначити, що на сьогоднішньому етапі розвитку суспільних відносин відбувається перехід до ключового розуміння ефективності функціонування інституційних одиниць економічної системи. Простежується деяке нівелювання додаткової цінності як ключової домінанти їх розвитку, на користь спільної цінності, як дії окремо взятих інституційних одиниць, які збільшують свою конкурентоспроможність через покращення соціальних та екологічних умов їх реальних та латентних споживчих груп. У цьому напрямку М. Портер в одній зі своїх останніх публікацій пропонує шляхами досягнення спільної цінності вважати постійну адаптацію товарів, робіт і послуг до суспільних потреб, продукування яких при цьому забезпечує баланс екологічних, соціальних та економічних аспектів щодо їх виробництва і споживання. При цьому М. Портер вважає, що конкурентоспроможність компанії та добробут спільнот навколо спільної цінності є взаємопов'язаними, оскільки бізнес потребує успішної спільноти, але не тільки для створення попиту на свої продукти, а й для забезпечення критичних публічних ресурсів та середовища підтримки. Суспільну групи, у свою чергу, потребують успішних бізнесів, які надаватимуть робочі місця та можливості творення добробуту [7].

Сектор домашнього господарства, який об'єднує особисті господарства громадян, індивідуальну трудову діяльність та селянські (фермерські) господарства за новою концепцією соціальної відповідальності є не лише отримувачем, але й продуцентом соціальних благ через підвищення рівня економічної, соціальної активності та суспільної свідомості.

Таке ж функціональне розширення стосується і діяльності сектору некомерційних організацій, котрі здійснюють моніторинг суспільних потреб, застосовуючи волонтерську роботу, залучення коштів різних інституційних одиниць, по суті реалізують принципово новий механізм реалізації соціальних проектів – фандрайзинг.

Реалізація соціально відповідальної поведінки держави за новою концепцією сталого розвитку передбачає низку класичних та принципово нових ініціатив:

- збільшення соціальних інвестицій держави, які стають складовою державних витрат та валових інвестицій. Враховуючи те, що вони є елементами сукупного попиту, можна вважати, що збільшення обсягу соціальних інвестицій веде до збільшення обсягу рівноважного ВВП як інтегрального показника функціонування економічної системи;

- поступове інтегрування вимог стандартів ISO у нормативне забезпечення діяльності різних суспільних груп. Однак у вітчизняному суспільстві часто простежується ухилення держави з боку її інституційних одиниць від виконання багатьох соціальних функцій та імперативне перекладання цих функцій на бізнес. У цьому напрямку правильна позиція держави полягає у встановленні чітких соціальних пріоритетів та стандартів, а не методів, за допомогою яких їх можна досягти;

- використання класичних приватних соціальних ініціатив в діяльності інституційних одиниць державного сектору (просування доброчинної справи, доброчинний маркетинг, волонтерська робота, застосування соціально відповідальних підходів до здійснення державних закупівель).

Сектор підприємств незалежно від масштабів діяльності його інституційних одиниць включає соціальну відповідальність та інструменти її досягнення у власну бізнес-стратегію. При цьому вже не розглядається ідея сумісності прибутковості і використання соціальних ініціатив, а здійснюється реальна конвертація соціальної відповідальності у конкурентні можливості організацій. Пріоритетними сферами реалізації соціально відповідальної поведінки організацій стає розвиток людського потенціалу та підтримка виробничих процесів на інноваційних соціально та суспільно значимих засадах.

Досягнення соціально відповідальної поведінки організації як правило розглядається з позиції піраміди соціальної відповідальності А. Керола, де організація поступово досягає рівня економічної, правової, згодом етичної та дискреційної відповідальності. Значною мірою існує взаємозалежність між життєвим циклом організації та можливостями досягнення вищого рівня соціальної відповідальності, тобто реалізація останнього можлива лише для зрілих організацій, які успішно пройшли стадії

становлення і розвитку. Однак, з іншої сторони, інструментарій реалізації соціально відповідальної поведінки (виробництво екологічно безпечної продукції, ефективні комунікації зі споживачами, соціальний захист працівників тощо) може стати вагомою передумовою для утвердження стабільних позицій організації на ринку.

З цією метою організації здійснюють:

- суттєве переосмислення своєї продукції з позиції суспільної корисності та потреб, що автоматично зумовлює попит на їх продукцію;
- охоплення нових споживчих ринків через реалізацію соціальних ініціатив та проектів;
- економію ресурсів через рісайклінг, когенерацію;
- закупівлі та розподіл продукції на засадах соціально відповідального управління ланцюгом постачань;
- перебудову своєї діяльності на засадах місцевих кластерів у своїх ключових дислокаціях.

Таким чином, на мікроекономічному рівні закладається нова парадигма функціонування окремих інституційних одиниць – перехід від індикаторів ефективності, що демонструють лише кількісний вимір діяльності з кількісною оцінкою витрачених задля цього ресурсів до ряду інтенсивних та і екстенсивних показників, що дають відповідь на запитання „що ми цим досягнули”. При цьому результативність такого досягнення розглядається з точки зору триєдиної концепції сталого розвитку.

Отже, отримати позитивні кількісні та якісні результати функціонування при цьому створюючи спільну цінність організації можуть за допомогою соціально відповідальної поведінки, яка передбачає, що останні мають внутрішній локус контролю за вплив своїх рішень і діяльності на суспільство.

Висновки з даного дослідження. Вищевикреслене обґрунтування соціальної відповідальності як складової концепції сталого розвитку вимагає наукового пошуку раціонального організаційного та функціонального забезпечення соціальної відповідальності інституційних одиниць економічної системи та її імплементації у інструментарій менеджменту.

Література

1. Баюра Д.О. Трансформація системи корпоративного управління в Україні: автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.00.04 / Д.О. Баюра; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2010. – 35 с.
2. Грішнова О.А. Соціальна відповідальність у контексті подолання системної кризи в Україні / О.А. Грішнова // Демографія та соціальна економіка. – 2011. – N 1. – С. 39-46.
3. Колот А. М. Соціалізація відносин у сфері праці в контексті стійкого розвитку: монографія / А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко. – К., 2010. – 348 с.
4. Петроє О. М. Соціальний діалог як інструмент формування корпоративної соціальної політики: монографія / О. М. Петроє. – К. : Центр учб. л-ри, 2008. – 151 с.
5. Супрун Н.А. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку бізнесу / Н.А. Супрун // Економіка і прогнозування. – 2009, №3. – С. 61-74.
6. Шаповал В. М. Соціальна відповідальність бізнесу в структурі управління економікою: монографія / В. М. Шаповал; Нац. гірн. ун-т. – Д., 2011. – 356 с.:
7. Porter M.E., Kramer M.R. Strategy and Society: The Link Between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility / M.E. Porter, Kramer, M.R. Harvard. – Business Review. – December 2006, pp. 78–92.
8. Творення спільної цінності – найкращий шанс знову легітимувати бізнес / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/notes/creating-shared-value.html>
9. «Ріо+20»: новий імпульс для переходу к устойчивому развитию? / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ecoaccord.org/rio20/>